

Madarak és Fák Napja rendezvénysorozattal a környezettudatosságra nevelésért

(Birds and Trees Day Series of Events to Enhance
Environmental Awareness Education)

Hartl Éva*

Nyugat-magyarországi Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar
Neveléstudományi és Pszichológiai Intézet

Kivonat

A 2016-os év a Madarak és Fák Napja történetében kettős jubileum hazánkban.

Herman Ottó ornitológus, természettudós, polihisztor és az Országos Állatvédő Egyesület kezdeményezésére Gróf Apponyi Albert Vallás- és közoktatásügyi miniszter honosította meg az „intézményét” a népiskolákban. A XX. század első felében az ünneplés népszerű volt, majd az iskolai jelentősége csökkent. Az 1980-as évek elején a megemlékezés gondolata ismét felvetődött és 20 éve annak, hogy az 1996. évi természet védelméről szóló törvény 64.§ 3. bekezdése alapján a Madarak és Fák Napja minden év május 10-én helyet talált magának a zöld jeles napjaink között.

A Madarak és Fák Napja történetének kutatása, a téma, a természet iránti elkötelezettség és a kettős évforduló sarkalt arra, hogy ötletgazdaként, főszerzőként a méltó megemlékezés, a gyermekek, az ifjúság környezettudatosságra nevelése érdekében, erdész-pedagógus szakmai együttműködéssel programsorozatot indítsunk és emlékerdőt avassunk Sopronban.

Kulcsszavak: környezettudatosságra nevelés, természetismeret, erdész-pedagógus kommunikáció, szakmai együttműködés,

Abstract

The year 2016 is a double anniversary in the history of the Birds and Trees Day in our country.

On the initiative of Otto Herman ornithologist, naturalist, polymath and the National Association for Animal Protection it was Count Albert Apponyi, Minister of Religion and Education, who introduced the "institution" of the Birds and Trees Day at schools. In the first half of the 20th century the celebration was popular, then its importance declined. In the early 1980s, the idea of the memorial was raised again, and it was 20 years ago, when on the basis of Section 64 paragraph 3 of the 1996 Act on the Protection of Nature the Birds and Trees Day found a place among our prominent green days each May 10th.

The research of the Birds and Trees Day history, the topic, the commitment to nature and the double anniversary inspired me to organise a series of events worthy of remembrance and to initiate a Memorial Forest in Sopron with the collaboration of foresters and teachers in order to enhance the environmental awareness of the children and to educate the youth.

Keywords: environmental awareness education, natural sciences, forestry-teacher communication, professional cooperation

* hartl.eva@nyme.hu

1. A Madarak és Fák Napja iskolai ünneplésének története dióhéjban, hazánkban

A Madarak és Fák Napja története nagy múltra tekint vissza. Az iskolai megünneplését hazánkban Herman Ottó a természetszeretetre, természetvédelemre nevelés érdekében már 1900-ban szorgalmazta. Hatására 1902 tavaszán, Kőszegen elsőként Chernel István ünnepelte meg gimnazista diákokkal, majd 1903-ban a helyi Állatvédő Egyesület felhívására Sopronban is megrendezték.

1906. április 27-én Gróf Apponyi Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter – Herman Ottó és az Országos Állatvédő Egyesület kezdeményezésére – a 26.120 számú körrendeletével elrendelte a Madarak és Fák Napja évenkénti megtartását a népiskolákban. A miniszter, a körrendeletében a Herman Ottó által javasolt amerikai iskolai mintát, a Madarak Napját (Bird Day) és a Fák Napját (Arbor Day) vette alapul, bár két nap helyett csak egy napot engedélyezett erre a célra. A rendeletben rögzítettek szerint konkrét napot nem jelölt ki erre, az iskolák maguk dönthettek arról, hogy minden év május vagy június hónapban mikor szervezik meg ezt. A miniszter felismerte az e napban rejlő lehetőségeket. A méltó megünnepléséhez fontosnak tartotta a tanítók számára megfelelő útmutatók és vezérfonalak kidolgozását is, ezért ünneplésre alkalmas előadások, alkalmazható minták kidolgozására pályázatok kiírására kérte fel az Országos Állatvédő Egyesületet. Az első iskolai ünnepélyek megtartásához az előadásokhoz Herman Ottó „Madarak hasznáról és káráról” című könyvét ajánlotta. A miniszter bízott az iskolákban és a néptanítóknál:

„Meg vagyok győződve, hogy ezen a nép javának előremozdítására irányuló rendeletemet a néptanítók buzgón és lelkiismeretesen fogják végrehajtani és igyekezni fognak azon, hogy a fa, a bokor szeretete elterjedjen a nép között, mert annak óvásával és ápolásával együtt önként föltámad és gyökeret ver a nép szívében s értelmében a hasznos madarak védelme”(1)

A körrendelet hatására az ünneplés rendszeressé és népszerűvé vált a népiskolákban. A növények, állatok védelmére és szeretetére nevelés, a kirándulással egybekötött megemlékezés és ünneplés általában erdős, ligetes helyeken zajlott. A tanítók lelkesen beszéltek a madarak és fák értékeiről, az erdő, a természet szépségéről, és felhívták a gyermekek figyelmét a védelmükre. Megemlékeztek Herman Ottóról és Gróf Apponyi Albertről, érdemeikről, majd a gyermekek műsorral, a madarakról, fákról, a természetről szóló versekkel, énekekkel zárták a programot. E naphoz a körrendelet alapján szervesen hozzátartozott a faültetés is. 1922-től az ünneplést további körrendelettel a felsőbb iskolákra is kiterjesztették.

Az 1950-es évektől e nap jelentősége csökkent. Majd az 1980-as évek elejétől ismét a figyelem középpontjába került, és 1996-tól az 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről 64. § (3) pontja alapján, konkrét napon, minden évben május 10-én ünnepeljük.

„Minden év május 10-e a Madarak és Fák Napja. E nap megemlékezéseinek, rendezvényeinek a lakosság – különösen az ifjúság – természet védelme iránti elkötelezettségét kell szolgálnia.”(2)

A Madarak és Fák Napja ünneplése ma ismét egyre népszerűbb.

2. Az ötlettől a gyakorlati megvalósításig

A Madarak és Fák Napja történetének kutatása, az iskolai ünneplési módok vizsgálata és elemzése igazolta, hogy ez az „intézmény” a XX. század első felében kiteljesedett, a körrendeletek hatására és a tanítók lelkiismeretes munkájának köszönhetően hatékonyan formálta, alakította a tanulók természethez és védelméhez való viszonyát. Az adott

időszakban az iskolák minden évben, a tanév vége felé – mintegy a természetszeretetre, és védelmére nevelés koronájaként – közös iskolai kirándulást szerveztek, melyben a műsoros megemlékezés központi helyet kapott. A korabeli iskolai értesítők évről évre szép példákkal számoltak be az ünneplés módjáról, az ünnep hangulatáról, a tanítók lelkes, természet értékeit kiemelő beszédeiről és az ünnepi műsorokról. A soproni iskolákban erre az alkalomra olykor meghívták a helyi erdészt is. Az erdő közelsége és a hitelesség miatt fontosnak tartották a szakember jelenlétét és közreműködését, aki ilyenkor beszélt a jelenlévőknek az erdőről, a fákról, a madarokról, értékeikről. A Madarak és Fák Napja, mint iskolai „intézmény” a múltban kimutathatóan kedvelt és jól működő formája volt természetvédelemre nevelésnek.

Az iskolai gyakorlatra irányuló kutatási eredmények, a közös, megemlékezéssel és ünnepléssel szervezett kirándulásokban rejlő értékek feltárása és elemzése vezetett ahhoz, hogy hagyományteremtő célzattal a rendezvénysorozat gondolata, az elmúlt év végén megfogalmazódott.

A 2015. december közepén az OEE Soproni Helyi Csoport gyűlésén felvetett ötletet az erdész kollégák lelkesen fogadták és üdvözölték. A kezdeményezés megvalósításához, kivitelezéséhez a Tanulmányi Erdőgazdaság Zrt., az OEE Soproni Helyi Csoport és Hallgatói Csoport tagjai a támogatásukról biztosítottak. A támogatások megszerzése, a főbb vezérfonalak írásos rögzítése után a szervezés január végén kezdődött. A tervek szerint 2016. április 27. és május 10. között megrendezésre kerülő programok fővédnökségét Prof. Dr. Faragó Sándor a Nyugat-magyarországi Egyetem rektora vállalta el. A programok előkészítésében és a gyakorlati megvalósításban a Benedek Elek Pedagógiai Kar is részt vett.

A Benedek Elek Pedagógiai Karon az óvodapedagógus hallgatóknak már évek óta ebben az időszakban szervezzük a rendhagyó módon, megemlékezéssel egybekötött tavaszi terepgyakorlatát. Idén azonban az aktualitásoknak megfelelően, a programot kiszélesítve, több célcsoportot is szerettünk volna bevonni az ünneplésbe. Ezért az óvodás korosztályt (3–6–7 évesek) és az általános iskolás korosztályt (6–14 évesek) is megszólítottuk. A gyermekek aktivizálásához felhívásokat tettünk közzé, az életkornak megfelelő pályázati lehetőségeket kínáltunk a számukra a témában.

A 2016-os év Madarak és Fák Napja programsorozatának különlegessége a programok egymásra építettségében, a TAEG Zrt. részéről – a meghirdetett pályázatokra beküldött pályamunkákért cserébe – ajándékként felajánlott „saját” kocsányos tölgy csemeték közös elültetésében, a Madarak és Fák Napja Emlékerdő alapításban is rejlett.

2.1. Természetismeret gyakorlat megemlékezéssel

A 2016-os év rendezvénysorozata az óvodapedagógus hallgatók megemlékezéssel és ünnepléssel egybekötött hagyományos természetismeret gyakorlatával kezdődött. A kiváló szakmai együttműködésen alapuló, évek óta jól bevált módon szervezett terepgyakorlat ez évben is az erdész kollégák támogatásával és segítségével zajlott. A terepgyakorlaton az óvodapedagógus levelező tagozatos hallgatók a szakemberek aktív közreműködésével természeti környezetben „tanulhatták” az erdőt, ismerkedhettek az erdei ökoszisztémákkal, az erdőgazdálkodással. A 75 fős II. évfolyam terepgyakorlatán, az iskolai ünneplés régi mintáit felelevenítve az erdőben emlékeztünk meg a Madarak és Fák Napjáról, történetéről és Herman Ottóról. Majd énekkel, rövid műsorral tettük ezt a jeles napot mindenki számára emlékezetessé. A megemlékezés az idei évben a soproni iskolák által a múltban kedvelt kirándulócélpontnál, emlékhelyen, a Soproni Parkerdőben, az Ojtózi Emlékműnél zajlott (*1. kép*).

1. kép: Madarak és Fák Napja az Ojtózi Emlékműnél

A szakmai együttműködéssel szervezett kirándulások tapasztalatai évek óta igazolják, hogy az erdészek közreműködésével az erdőben zajló, megemlékezéssel egybekötött terepgyakorlatok a természet ismeretére, szeretetére, védelmére, környezettudatosságra nevelnek, a hallgatók attitűdjét hatékonyan formálják.

2.2. Rajzpályázat a Soproni és Sopron környéki óvodák számára

Az előzetes terveknek megfelelően március közepén gyermekrajzpályázatot hirdettünk a soproni és Sopron környéki óvodák gyermekei számára Madarak és Fák Napja témakörben. A felhívásra 11 soproni óvodából összesen 159 pályamunka érkezett. A különböző technikákkal készített kreatív, egyéni és közös alkotásokból kiállítást szerveztünk és nyitottunk meg 2016. május 3-án a Nyugat-magyarországi Egyetem LIGNEUM Látogató Központjában *(2. kép)*.

2. kép: Rajzkiállítás megnyitója a Ligneumban

A pályázó óvodák, óvodai csoportok képviselői, a gyermekek és az őket kísérő óvodapedagógusok szép számmal jöttek el a megnyitóra. Az alkotókat és az érdeklődőket Prof. Dr. Faragó Sándor rektor, a programsorozat fővédnöke köszöntötte. Beszédében elismeréssel szólt a szép gyermekrajzokról, majd a gyermekeket a madarak, a fák, és a természet szeretetére, védelmére buzdította. Ezt követően az ünnepi műsort a Lövői Zenekar, és a nappali tagozatos óvodapedagógus hallgatók szolgáltatták. A rendezvény és a kiállítás megtekintése nagy élményt jelentett a résztvevők számára. A gyermekek örömmel fedezték fel a saját munkájukat, rácsodálkoztak a társaik gyönyörű alkotásaira. A szép, színes, természetéről, madarokról, fákról szóló gyermekrajz kiállítás egy hónapig volt látható az alkotók és látogatók nagy örömeire.

2.3. Vers- és meseíró pályázat az iskolás gyermekeknek

Az óvodások rajzpályázati kiírásával párhuzamosan a soproni és környékbeli iskoláknak, osztályoknak, diákoknak vers- és meseíró pályázatot tettünk közzé. A felhívásra 9 általános iskola 35 diákja írt és küldött pályamunkákat. A mesék, versek a témakiírásnak megfelelően madarokról, fákról, az erdőről, a természetről, annak szépségéről, értékéről és védelméről szóltak. Az alkotásokban megjelent a gyermeki kreativitás, a fantázia, a természettel kapcsolatos ismeret és a humor is.

Az iskolás gyermekek pályamunkáit, melyekhez többen saját illusztrációt is mellékeltek, lapozható könyvformátumba szerkesztettük, és az óvodás gyermekek rajzaival együtt DVD-re írtuk.

A rajzokat beküldő óvodák, óvodai csoportok, az irodalmi alkotásokat beküldő iskolák, osztályok és tanulók részére névre szóló emléklapot készítettünk, amely tartalmazta az elültetésre váró kocsányos tölgy csemete számát és a helyét jelölő GPS koordinátákat.

A vers- és meseíró pályázat pályamunkáinak értékelésére a faültetési program részeként május 10-én az erdőben került sor.

2.4. Madarak és Fák Napja Emlékerdő avatás

A programsorozat szervezését a Madarak és Fák Napja Emlékerdő helyének, egy a gyermekek által is jól megközelíthető, közeli, erre a célra alkalmas hely kiválasztásával folytattuk. Együttműködő partnerünk – a TAEG Zrt. – erre a célra egy kiváló helyszínt, a Soproni Parkerdő Pedagógus forrás feletti 91A erdőrészletét ajánlotta fel. A helyszínt, az erdőfelügyelettel egyeztetve – akik készséges fogadtatásban részesítették a kezdeményezést -, egy cca 0,3 ha-os területen, a Récényi úthoz közeli részen, az idén első kivitellel felújítandó 1,9 ha-os területén jelölték ki, ahol majd az elkövetkező 8–10 évben hasonló cézzel, más szervezésben is lehet emlékfákat ültetni, akár erdősisítés pótlása gyanánt is, az Erdőgazdaság kizárólagos engedélye és szakirányítása mellett.

A terület bejárása után egyeztettünk a facsometék elültetésének a helyéről, a tereprendezésről. Az erdőmérnök hallgatók az azonosíthatóság érdekében bemérték és GPS koordinátákkal jelölték meg a csemeték helyét. Majd megterveztük, elkészítettük és kihelyeztük az erdőben, a helyszínen a Madarak és Fák Napja Emlékerdő és az ünneplés történetét bemutató tájékoztató, ismeretterjesztő táblát (3. kép).

3. kép: Erdei tájékoztató, ismereterjesztő tábla

A szervezés további lépéseként a pályázatokon résztvevő intézményeket e-mailben és telefonon tájékoztattuk a faültetési program részleteiről. A további szervezés megkönnyítése érdekében, írásos visszajelzést kértük az intézményektől a részvételi szándékról és a résztvevők pontos létszámáról. Ezután, a visszajelzések alapján névre szólóan összeállítottuk az ajándécsomagokat.

Az ünnepélyes faültetésre és az emlékerdő avatására 2016. május 10-én került sor.

Az óvodás és iskolás csoportokat május 10-én reggel a Lőverekben, a Prinz Pihenőnél várták az óvodapedagógus és erdész hallgatók. A gyermekcsoportok vidám hangulatban, a természetet felfedezve a hallgatók vezetésével érkeztek meg a helyszínre.

Ezen a napon több mint 300 gyermek és kísérőik: óvodapedagógusok, tanítók, tanárok, szülők és érdeklődők jöttek el a parkerdőbe, hogy aktív részeseivé váljanak az egyedülálló kezdeményezésnek (4. kép).

4. kép: Emlékerdő avatás a Soproni Parkerdőben

A rendezvényre érkező gyermekeket, gyermekcsoportokat a GPS koordinátákkal azonosított faültetési helyszíneknek megfelelően irányítottuk a helyükre. Az irányítás és a szervezés nagy pontosságot igényelt, hisz a délelőtt folyamán a résztvevőket egyszerre kellett mozgatni a közös faültetésnél.

A program 10.00 órakor köszöntővel kezdődött. A köszöntő után röviden megemlékeztünk a Madarak és Fák Napja történetéről, kiemeltük jelentőségét a természetszeretetre és védelmére nevelésben (5. kép).

5. kép: Megemlékezés Madarak és Fák Napja történetéről

A vers- és meseíró pályázatra beérkezett pályamunkák értékelése utáni ünnepi műsorban, a szerzők előadásában hallgathattak meg verseket és egy mesét a jelenlévők. Így elhangzott Körmeny Zsombor (Gárdonyi Géza Általános Iskola) 4. osztályos tanuló „Madárdal” című verse, Alpár Nándor és Joó Balázs (Hunyadi János Evangélikus Óvoda és Iskola) 4. osztályos tanulók „Ünnepel az erdő” című meséje valamint Alpár Boróka (Berzsenyi Dániel Evangélikus Gimnázium) 6. osztályos diák „Csilpcsálfüzike” című verse.

Ezután Dr. Jámber László, a TAEG Zrt. vezérigazgatója köszöntőjében az erdőgazdálkodás tervszerűségét, a társadalom fele történő nyitást, és az emlékerdőnek a környezeti nevelésben betöltött szerepét hangsúlyozta.

Majd az óvodák, gyermekcsoportok, az iskolák és osztályok képviselői, a gyermekek a kijelölt helyekre elültették a TAEG Zrt. által ingyen biztosított, GPS koordinátákkal, helymegjelölt „saját kocsányos tölgycesmetéket” (6. kép).

6. kép: Faültetés

A 90 db facsetete helyének talaj-előkészítésében és az ültetésben a Roth Gyula Erdészeti Szakközépiskola diákjai segédkeztek, és a gyermekek lelkesen, gondosan és nagy szeretettel ültettek.

A rendezvény végén az ajándékcsomagok ünnepélyes átadására került sor. Az intézmények, csoportok, és az iskolás gyermekek oklevelet, a pályamunkákat, verseket, meséket és az óvodások gyermekrajzait tartalmazó DVD-t, és emlékplakettet kaptak. Az emlékerdő avatás a „Tavaszi szél vizet áraszt...” kezdetű népdal közös eléneklésével zárult.

3. Összegzés

A Madarak és Fák Napja rendezvénysorozattal, a pályázatokkal és a faültetéssel Sopronban, az óvodások és az iskolás gyermekek figyelmét sikeresen a természetre, a madarak, a fák, az erdő szépségére, értékére és védelmére irányítottuk, fantáziájukat megmozgattuk.

Bízunk abban, hogy az új kezdeményezéssel, az emlékerdő avatással, a saját facseteték ültetésével a gyermekek környezettudatossága és a természetjárás iránti kedve erősödik és hagyományt teremtünk. Az emlékerdő kedvelt kiránduló célponttá válik az intézmények, a gyermekek, a családok és a parkerdő látogatói körében. A TAEG Zrt. által ingyen felajánlott további facseteték elültetésével Sopron és környéke lakossága is felelősen tovább gazdagítja majd az emlékerdő faállományát és nyomon követik az erdő fejlődését. Bízunk benne, hogy a Soproni Parkerdő 91A erdőrészletében található emlékerdő egyedülálló helyi kezdeményezése másutt is követőkre talál.

Az emlékerdő szélén felállított Madarak és Fák Napja Emlékerdő tájékoztató, ismeretterjesztő tábla szép emléket állít ennek a jubileumi eseménynek.

Felhasznált irodalom

HARTL É. (2007): Madarak és Fák Napja a XX. század első felében Magyarországon (1906–1944) ERFARET, Sopron. 54 p. ISBN 978-963-9364-79-0

Idézett irodalom

- (1) APPONYI A. (1906): Madarak és fák napja. In: Néptanítók Lapja XXXIX (19) : 4
- (2) 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről. Hatályos jogszabályok gyűjteménye http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99600053.TV